

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**ECCLESIASTICAE || DISCIPLINÆ || LIBRI SEX: || DE
CANONICA ET MO- || nastica Disciplina collapsa
restau- || randa, pristinoque nitori || restituenda. ||**

Schulting, Cornelius

Coloniae Agrippinae, 1599

VD16 ZV 14233

8. Disciplinæ argumentum ex libris Ethicorum & Politicorum Aristotelis
exornatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63372](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63372)

EX Dialogo 12. de LL.

Mali ignauique semper puniendi sunt, vt meliores fortioresq; euadant, plectendi, morte, vinculis, verberibus.

CAPVT VIII.

Disciplina Aristotelica, ex eius libris de Moribus & de Repub. ad Disciplinam & Politiam Ecclesiasticam accommodata.

HVC in primis pertinet cap. 9. seu vltimum lib. 10. Ethicorum, in quo docet non sufficere precepta de moribus, nisi bona Disciplina accedat, & in vsum ea transferantur: vt neglecta radice sterile scit planta: ita nulla adhibita educationis & disciplinæ cura Respub. diu florere non potest, & quod est Medicina in sinu, id est, morum scientia sine virtutis vsu, id est, Disciplina sine executione magistratus: ostendit ergo omnia Moralis philosophiæ documenta esse inutilia & superuacanea nisi accedat disciplina coactione legis & magistratus, & maior vis compellendi est in magistratu, quam in imperio paterno: debet ergo necessario disciplina & educatio legibus magistratus præscribi, qua in re laudat Lacedæmoniorum Rempub. quod in ea præcipuè ratio fuerit habitæ bonæ disciplinæ & educationis. Animus noster agri est instar, qui nisi excolatur disciplina fructum nullum profert, sed spinas sterilesque auenas. Flagellandi sunt prauis non secus atque asinis, nam quem oratio non corrigit, corrigit flagellum.

Tt

Iun.

Vide Piccolomini in vniuersa philosophia Morali, Graecæ du 9. c. 52. lib. 13. a fine de vilitate correctionis, & gradu 10. c. 33. & Graecæ du 9. c. 53. vbi 4. pænarum genera.

lum. Praui item doloribus ijs affiendi sunt, qui voluptatibus, quas amant aduersantur: quippe cum sint contraria contrariorum medicamenta, vt si quis contumeliam inferre gaudeat, non est aliter puniendus, quam vt contumelia vti prohibeatur: simili modo ebrietati deditus, à vino arcendus abstrahendusque est, & eo dolore castigandus. Conqueritur Eustratius in hunc locum Constantinopoli neglectam fuisse Disciplinam, vbi viuebat vnusquisque pro lubitu, nullam rationem aut legem sequebatur, non secus atque apud Homerum Cyclopes, quibus erat pro lege voluntas. De Cyclopius Homerus in Vlyssè incant:

Hi neque consilijs vllis neque iure reguntur,
Antra per & syluas, sed vitam in montibus altis.
Agrestem ducunt, & natis quisque suæque
Dat iura vxori, nec commoda mutua curat.

Solam Lacedæmoniorum Rempublicam laudat hic quoad leges, instituta & disciplinam, alias omnes egere correctione in Disciplina docet 2. libro Politicorum toto per 10. cap. Nec sufficit priuata Disciplina sed publica debet accedere. Cum tribus modis homines boni efficiantur, natura, doctrina, consuetudine seu Disciplina, tertium modum maximè probat Aristoteles: Incorrigibiles & insanabiles ciuitate dicit esse exterminandos. Rectè autem Petrus Victorius in Commentarijs in hoc caput ait Lacedæmonos amasse tenuem admodum victum, & in hoc superasse disciplinam omnium aliarum ciuitatum & apud

eos mensæ diuitum à dapibus escisque pauperum non discrepabant. Athenienses quoque habuisse optimam Disciplinam refert Petrus Victorius, perspiciatur & perlegatur totum caput nonum seu vltimum libri decimi Ethicorum. Libro 2. Ethicorum capite secundo, & capite primo acquiri consuetudine & exercitio Disciplinæ ipsam virtutem præclare & multis argumentis docet: præcipuum autem nostro proposito accommodatum argumentum est eiusmodi; generatio & corruptio cuiuslibet rei ex contrarijs fiunt.

At virtus ab excessu & defectu corrumpitur, ergo virtus ab eorundem contrario, quæ est exercitatio & consuetudo assiduæ disciplinæ generatur & conseruatur. Illustrat assumptionem similitudine bonorum corporis sanitatis & roboris, quæ excessu & defectu corrumpuntur, mediocri exercitio conseruantur: sic in omnibus virtutibus accidit.

Axioma est Aristotelis à similibus actionibus similes habitus gigni, & à dissimilibus actionibus dissimiles habitus generari, ergo actiones vitiorum corrumpunt actiones virtutum, in quibus consistit Disciplina: & contra actiones virtutum progenerant bonum habitum disciplinæ à simili ex actione, quæ eadem est genere, & boni & mali cytharistæ euadunt, si bene assuescant, boni, si male mali. & cap. 9. postremo libri 2. tres Canones siue Regulas proponit acquirendæ Disciplinæ virtutum longè pulcherrimas.

Tt 2

Prima

Prima, vt illud extremum fugiamus, quod medio est maximè contrarium. 2. vt nos ab illo vitio, ad quod maximè sumus procliuēs, abstrahamus, & contrariam virtutem sectemur. 3. vt voluptatem semper suspectam habeamus & fugiamus, quia nulla capitalior pestis, quam voluptas hominibus à natura data, ait Cicero in libello de Sene-

*libr. 5. Ethic.
cap. 5.*

Stute. Porrò cum Disciplina vt species seu pars ad Iustitiam tanquam ad genus seu totum referatur, ipsaque iustitia in vniuersalem & particularem distribuatur, & particularis alia sit geometrica seu distributiva, alia arithmetica seu commutativa, correctiua & emendatiua, sanè Disciplina ad Iustitiam correctiuam & emendatiuam reuocatur: corrigit enim inæqualitatem præsertim Disciplina in contractibus inuoluntarijs, & ad æqualitatem reducit. nam per peccata læditur Ecclesia, quæ dum puniuntur & corriguntur per pœnam conuenientem, persona peccans cum Ecclesia seu prælato ad æqualitatem & concordiam

*libr. 5. Ethic.
cap. 7.*

reducitur. Iudicis corrigentis est inæqualitatem ad æqualitatem reuocare, Ecclesia enim & prælatus damnum accepit, cum patitur iniuriam à malè operante subdito, ille, qui malè vixit & damnum Ecclesiæ intulit, lucrum sensit, hæc iudex nempè prælatus per correctionem & debitam disciplinam compensare, & ad æqualitatem reducere debet: iudex enim ius animatum medium quoddam est, eius officium est inæqualitatem tollere, æqualitatem constituere. In Politicis seu de Republica toto ferè 2. libro corrigit & emendat malam veterum Rerumpublicarum

rum per decem capita aut duodecim iuxta aliam
 Distinctionem Disciplinam, ex quibus præcipua
 peccata Disciplinæ tantum percurremus breuif-
 simè. Plato in Custodum Disciplina luxuriat lib.
 2. cap. 6. & libr. 2. cap. 7. in Republ. Phaleæ ait vin-
 dici & correctori iniuriæ tanto maiora præmia
 esse danda, quantò iniuria maior fuit, probat ex-
 emplo vindicis tyrannorum & occisoris. docet
 in capite eodem duplicia esse remedia, quæ iniu-
 rijs ex cupiditate ortis medentur, nam alias au-
 ctoritas magistratus & legislatoris coercet iniu-
 rias imperando, vt qui rationi rectæ à philoso-
 phia ortæ parere nolunt honestatis amore & pœ-
 næ formidine parere cogantur: alias iniurias ex
 cupiditate ortas, coërcet philosophica ratio so-
 lius honestatis amore absque auctoritate per-
 suadentis, ostendit in eodem capite Aristoteles,
 quomodo effici possit vt ciues vel spontè vel in-
 iuncti in officio & disciplina contineantur, videli-
 cet si legislator recta institutione ciuitatem ad
 virtutis exercitia sic confirmauerit, vt probi licet
 possent, nolent tamen quemque lædere solius
 virtutis amore, & si insuper Legislator potentia
 sit instructus improbos in officio continebit, vt
 vel non aufint metu supplicij, vel propter debili-
 tatem non possint lædere. lib. 2. cap. 8. Iudiciorum
 & suffragiorum genera discutiuntur, & legum
 seu Canonum disciplinæ mutationem periculo-
 sam esse latè demonstrat, & copiosè de mutandis
 vel non mutandis legibus disciplinæ differit. lib.
 2. cap. 10. Disciplinam mulierum in Republ. La-
 cædæmoniorum carpit nempe nimiam earum li-

bertatem quod molliter & intemperanter nimis Lycurgus eas viuere permiserit, quod repugnat scopo Lycurgi, mulieres enim dominabantur viris, & viri seruibant mulieribus, & sic ciues iusti effici non poterant, deinde nec sic Lycurgus fortes & bellicosos ciues in Republ. facere poterat: nam Laconicæ mulieres, quæ tempore pacis rebus secundis erant procacissimæ & audacissimæ, eadem rebus aduersis fuerunt mollissimæ. Nam oppugnantibus Thebanis Spartam, plus ferè negotij habuit rex Agesilaus in mulierum eiulatibus compescendis, ne suis ploratibus militum animos deijcerent, quam in reprimendis hostibus: reprehendit etiam Lacedemonios quod serui indulgentius habiti sint, nec vlla lege aut disciplina coerciti.

De licentia ista nimia mulierum lege etiam Plutarchum in Agide & Eumene Platonem Politicorum 5. ca. Iustinum libr. 3. ex Trogo Pompeio. Refert Petrus Victorius in hunc locum Euripidem quoque è persona Pelei mores institutaque Laconum quoad mulieres accusare, cum ille longa & accurata oratione malediceret Menelao: principium illius vituperationis est. Ne si vellent quidem atque huic vni rei studeret posse virginem Lacænam continentem esse, & quæ sequuntur. Reprehendit etiam in Ephoris, quod eorum mores & Disciplina in ciuitate cum Lycurgi instituto pugnent. Lycurgus enim ad temperantiam ciues variè componere studuit. At vt erant Ephori in aliorum moribus censendis seueri, ita in
suis

suis dissolutissimi. nam ephori sine vlla lege viuunt, & cum ab ipsis reliqui ciues tam arcta frugalitatis compede sint astricti, vt exercere voluptatem non possint palam, ipsi clam voluptates lege vetitas sectentur. reprehendit etiam in Lycurgo quod voluerit senatores à nemine accusari vel corrigi posse.

Qui pœnam merentur non debent esse exempti ab omni supplicio & accusatione. Sed senatores pœnam interdum merentur, quia peccant in accipiendis muneribus per auaritiam, & in largiendo per prodigalitem, ergo & cæt. carpit quoque nimis amplam potestatem Ephoris id est, plebeis datam fuisse, nempe vt corrigerent etiam ipsos reges: reprehendit etiam quod sumptus publicorum conuiuiorum nimis fuerint graues imò intolerabiles: reprehendit quoque quod ista Respublica ad vnam tantum virtutem nempe bellicam fuerit directa.

At Disciplina & institutio perfecta Ciuitatis ad omne genus virtutis tendit tum in pace, tum in bello. Capite decimo, in Republica Creten- sium reprehendit Aristoteles argumentum, quod adferebatur pro defensione magistratus Cosmorum, nempe quod nimis essent potestatis Cosmi in animaduersione & correctione: ostendit enim hanc correctionem alienam esse medelam à Republica rectè instituta, & potius Dinastiæ inter Oligarchicas extremæ conuenire; cum hæc correctio seu Discipl. ex hominum volûtate dependeat: præterea correctio ex lege debet dependere

regula multò certiore, quam sit voluntas hominum varijs mutationibus obnoxia: hanc correctionem Cosmorum periculosam esse medelam quæ funditus euertere Rempubl. queat, si consui, nec rationes reddere, nec magistratum deponere velint, ostendit, quia sic Respub. corrumpetur & periclitabitur in futurum, quia poterant per seditionem tyrannidem inuadere cap. vltimo libr. 2. tertiam legem Philolai laudat, quod præfectura conuiuiorum sobrijs tantum sit committenda, Draconem non laudat, qui leges non atramento, sed sanguine scripsit & minimis etiam delictis constituit poenam capitalem. Pittacus Mitilneus poenam dupli statuit in ebriosos. libr. 3. cap. 11. ostendit Disciplinam & gubernationem Reipubl. non ex cuiuslibet ingenio & hominum arbitrio, sed secundum legum & canonum præscriptum administrandam esse, & disputat in eodem capite in vtranque partem pulcherrimam quæstionem. An populus censuram & correctionem magistratum habere, & ab iisdem rationes reposcere debeat, & tandem distinctione soluit: libr. 4. cap. 14. Pædonomum, id est, puerorum & mulierum præfectum ad Aristocratiam refert, non ad Democratiam, nec ad Oligarchiã, quia Oligarchorum vxores luxuria diffluunt, decernit ibidem magistratum certum esse cõstituendum, qui modestiæ in vita degenda seruandæ potestatem & auctoritatem habeat. possumus autem ex Aristotele Magistratus & prælatos sic diuidere vt alij curaciones suscipiant ciuiles, alij æconomicas, alij eas, quæ in ministerio consistunt, ciuiles curaciones

nes vel generales sunt vel particulares, sic & Ecclesiastica vel generales vel particulaees, generales totius Ecclesiæ, quibus præest Pontifex, particulares, quibus singuli distributi prælati quoad hanc vel illam partem Disciplinæ, unde videmus Disciplinæ seu gubernationis procurationem aliam generalem esse, aliam particularem. lib. 4. ca. 16. ultimo inter octo iudiciorum genera, facit secundum quod ad delicta publica, eaquæ in personas publicas iniuste commissa sunt punienda refertur, quartum statuit in quo iudicatur de controuersijs magistratum & privatorum, cum ambigunt de multarum irrogationibus. quintum, in quo agitur de cædibus & maleficijs corrigendis, quæ vel sponte & consultè commissa sunt, vel inconsulto atque inuitè. Quæ in 5. lib. Politicorum Aristotelis ad Disciplinam pertinentia exstant retuli lib. 2. ca. 1. quomodo per Disciplinam bonam Respub. efflorescât, per malam peteant, ibi vide breuiter notata materiæ conuenientia loca annotata & ascripta lib. 6. Polit. ca. 4. in descriptione primæ formæ democratiæ. Pendere ait, ex aliorum iudicio atque auctoritate, & quicquid velit quis non licere facere, inutile est. Nam agendi quilibet licentia ac potestas, id quod in vnoquoque homine mali inest, vitare non potest. & in eodem capite. Commenta tyrannica & popularia sunt, seruorum licentia nullo magistratu constituto, qui eos coerceat, & licentia mulierum ac puerorum & sinere vnumquemque viuere, vt velit. Multi enim erunt, qui tali Reipub. opitulentur. Incundius est enim mul-

titudini intemperanter viuere & inordinatè, quã
 temperanter & modestè viuere. lib 6. Polit. ca. 8.
 ponitur diuisio magistratum. initio inquit, Vt
 sine magistratibus necessarijs ciuitas cõstare ne-
 quit: ita sine ijs, qui ad recti ordinis constitutio-
 nem (quam eutaxian appellant græci) & mode-
 stiam institutionemque & disciplinam ciuium
 pertinent, vrbs præclarè habitari non potest. Ma-
 xime omnium necessarius est magistratus & dif-
 ficillimus, cuius est poenas à damnatis expetere
 & multas à multatis exigere ac efflagitare, &
 corpora eorum in vincula ac carcerem conijce-
 re, acerrimisque custodijs asseruare. Difficilis
 tem est, quia admodum odiosus est & inuisus, l-
 raque vbi magnos quæstus ex hoc magistratu fa-
 cere non est, neque eum capere animum induere
 queunt, neque cum cõperunt, administrare ex
 legis præscripto volunt: veruntamen necessarius
 est præstat hunc magistratum non esse vnum &
 multas nonnullas à magistratibus oportet exi-
 gi, cum alias ab alijs, tum eas, quas noui magi-
 stratus irrogarunt, à nouis & eas, quæ à veteri-
 bus sunt irrogatæ, cum alius condemnarit, a-
 lium esse qui exigat. Quanto enim minore in
 odio fuerint ij, qui exigunt, tanto facilius acci-
 tius exactiones suam finem habebunt: eosdem i-
 gitur esse, qui damnarint, & qui multas exigunt,
 odium duplex habet. eosdem verò de rebus o-
 mnibus statuere, reddit omnibus inuisos. Mul-
 tis autem in locis distinctus est magistratus,
 carceri custodiæque rerum præfectus ab eo, qui
 multas flagitat. euenit autem vt viri boni hunc
 magi-

magistratum maximè fugiant: at improbis hanc
 permittere potestatem non est tutum, ipsi enim
 egent potius custodia, quam ut alios custodire
 possint: vicissim hic magistratus & alternatim
 non perpetuò gerendus est: hi igitur magistratus
 ut maximè necessarij omnium primò statuendi
 sunt.

Præterea necesse est esse vnum magistra-
 tum, qui rationes ab alijs repetat, & iudicio
 rationum referendarù subiectos corrigat & ca-
 stiget & nihil aliud tractet. Appellant porrò a-
 lij hos correctores seu Censores, alij ratiocina-
 tores, alij anquisitores seu probatores morum, a-
 lij probatores seu cognitores. Legum Custodes
 ad Aristocratiam pertinent, mulierum & libero-
 rum Disciplina similiter. Libro septimo Politi-
 corum capite octauo, sex opera recenset, sine
 quibus non potest constare ciuitas, inter quæ est
 iudicatio duplex, altera, qua iudices & tribuna-
 lia finguntur, altera qua senatores & consulto-
 res. libro septimo, capite decimo tertio. Tribus
 modis homines efficiuntur probi natura, educa-
 tione & disciplina morum & ratione. libr. 7. ca-
 pite decimo quarto. Omnis educatio, Discipli-
 na & institutio est referenda ad virtutes potius
 contemplantes, quam agentes. li. 7. c. 15. Præcipua
 cura legislatoris esse debet, ut futuri ciues pro-
 bis moribus ritè instituantur. l. 7. c. 17. Pædono-
 mini, quibus disciplina puerorum commendata
 curam gerent, ne turpes fabulas aut sermones
 pueri audiant, & officium pædonomorum est re-
 liquam

Inquam horum viuendi rationem non negligere,
 rum prouidere, vt seruorum consuetudinem fu-
 giant. hæc ætas vsque ad septennium alenda est
 domi, proh bendi sunt, ne quid illiberale audiât
 vel videant, & sermonis turpitudinē debet legis-
 lator è ciuitate pellere, ne turpiter loquendo effi-
 ciatur, vt proxima his faciant. Poena delictorū
 puerilium, si quis agere vel dicere vetitum quip-
 piam visus fuerit si liber sit, nondum tamen ad
 comestationes admissus, hunc oportet castigari
 & verberibus puniri, sin ætate hac maior, igno-
 minijs illiberalibus, propter ea quod seruiliter
 viuat, notari. Libri 8. c. 1. duabus rationibus pro-
 bat Disciplinam & educationem liberorum Le-
 gumlatori esse suscipiendam, quarum prima est,
 quod ea ommissa sequatur euersio Reipubl. & sa-
 lus Reipubl. pendeat ex liberorum recta educa-
 tione ac disciplina. Probat autem trius rationi-
 bus communem & publicam nos priuam de-
 bere esse Disciplinam quia adolescentum vnus
 est finis optima scilicet Reipu. gubernatio 2. quia
 cura & institutio partis debet fieri respectu to-
 tius & administratio partium singularum debet
 referri ad totius administrationē. At ciuis quis-
 que est pars ciuitatis. proinde communis erit &
 non priuata Disciplina omuium 3. probat ab exē-
 plo Lacedæmoniorum, quorum publica fuit in-
 stitutio & Disciplina.

Externa Disciplina est pædagogia in Christum
 ca. 7. lib. 3. Calvinianæ Theologiæ fol. 56. De salu-
 te gentilium. Eadem partis & totius ratio ait A-
 ristoteles 1. 7. Politicorum cap. 1. ergo Disciplina
 Poli.

Politica, Ethica, Oeconomica magnam inter se habent affinitatem & similitudinem. Quæ sint ista, quæ recta institutione corrigantur docet Franciscus Piccolominæus in Vniuersa Philosophia Morali Gradum. 10. ca. 33. De pœnarum 4. generibus Gradu 9. c. 53. ibidem. Vniuersa ferè philosophia moralis ad Disciplinam pertinet, quia correctio affectuum & moderatio perturbationum est.

CAPVT IX.

Disciplina Poëtica nostro instituto hoc est Disciplina Ecclesiastica coaptata.

Subiiciam *Yvotas* & sententias aureas poëtarum morales, quæ aptissimæ erunt grauisimo nostro proposito argumento, quarum accommodatio erit facilis cuique prompta & expedita. Seneca in Agamem: Quem pœnitet peccasse pene est innocens. Nam sera nunquam est via ad bonos mores. Satius est recurrere, quam viticurras male. apud Lucianum in Asino Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna. Horatius 2. epistola 2. Qui simul aspexit quantum, dimissa petitis, Præsent, maturè redeat repetarque relicta. Horatius lib. 1. epistola 8. Dum licet & modici tangunt præcordia motus, Si piget, in primo limine siste pedem. Ouidius lib. 1. de Remedio Amoris.

Nate caue dum resq; finit tua corrige vota. Ouidius lib. 1. Metamorphoseos.

Omnes in admonendo sapimus, sed cum ipsi
mee